

Dariusz Magier

Karol Lipiński 1790-1861

Radzyński Rocznik Humanistyczny 16/1, 268-270

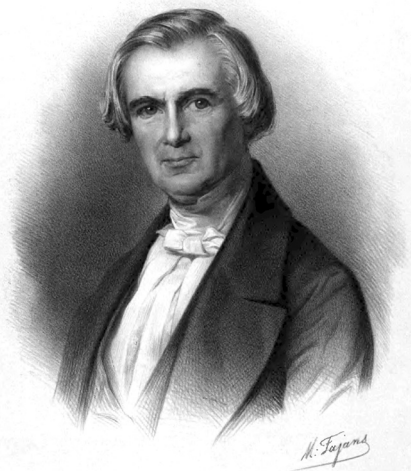
2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Karol Lipiński (1790-1861)

Lipiński Karol Józef (1790-1861), skrzypek, kompozytor. Ur. 30 X w Radzynie Podlaskim. Ojciec, Feliks Lipiński (1765-1847), był nauczycielem muzyki, kapelmistrzem orkiestry dworskiej w majątku Potockich. Od najmłodszych lat, zauważywszy u niego niezwykle zdolności muzyczne, uczył Karola gry na skrzypcach. Jeszcze w dzieciństwie Karol umiejętnościami gry przerósł ojca. W 1799 r. dobra radzyńskie przeszły w ręce Sapiehów, którzy zrezygnowali z utrzymywania orkiestry, zaś Feliks Lipiński otrzymał propozycję pracy u hr. Adama Starzeńskiego we Lwowie, dokąd przeniósł się wraz z rodziną. Lwów był wówczas prężnym ośrodkiem życia muzycznego, w którym mógł uczestniczyć Karol Lipiński. Zaprzyjaźnił się z austriackim kompozytorem i wiolonczelistą Ferdynandem Kremesem, który skłonił go do ćwiczeń gry na wiolonczeli. Mimo dojścia do dużej biegłości w grze na tym instrumencie, wkrótce powrócił do skrzypiec, choć na zawsze charakterystyczną cechą gry Karola Lipińskiego pozostał głęboki ton. Rozpoczął też tworzyć własną muzykę. Jeszcze przed 1810 r. skomponował trzy symfonie: *Es-dur*, *B-dur* i *Uwertura D-dur*. W 1809 r. otrzymał posadę koncertmistrza osiemnastoosobowej orkiestry Teatru Niemieckiego we Lwowie, której kapelmistrzem był Józef Elsner – przyszły dyrektor konserwatorium warszawskiego i nauczyciel Fryderyka Chopina. Po dwóch latach Karol Lipiński zajął jego miejsce. W latach 1812-1813 Karol Lipiński był organizatorem koncertów symfonicznych w ogrodzie Hechta we Lwowie oraz współpracował z Teatrem Polskim, dla którego skomponował wodewile: *Kłótnia przez zakład*, *Syrena Dniestru* i *Tereferę w Tarapacie*. W 1812 r. odbył podróż do Warszawy, gdzie nawiązał kontakt z m.in. z K. Kurpińskim, W. Bogusławskim, M. Szymanowską, F. Lessla, J. Stefanim. Gdy w 1814 r. w Wiedniu koncertował L. Spohr, Karol Lipiński udał się tam, by poznać go osobiście. To właśnie niemiecki skrzypek

ostatecznie przekonał K. Lipińskiego, by wybrał podobną karierę. Po powrocie do Lwowa porzucił pracę w teatrze i zajął się doskonaleniem gry, nauczaniem muzyki oraz komponowaniem. W tym czasie powstaje *Rondo alla Polacca* op. 7, *Trio g-moll* op. 8 oraz polonezy op. 9 i kaprysy op. 10 – utwory na skrzypce solo lub takie, w których odgrywają pierwszoplanową rolę.

W 1817 r. wyruszył do Włoch, gdzie wiodła go chęć poznania sławnego już wówczas N. Paganiniego. Po drodze koncertował w Koszycach, Budapeszcie, Lublanie, Trieście oraz w większych miastach włoskich. Wiosną 1818 r. poznał Paganiniego, z którym dał dwa koncerty. Wówczas zakwitła jego sława jako znakomitego wirtuoza. Po powrocie do Lwowa nadal koncertował m.in. w Kijowie, Krzemieńcu, Kamieńcu Podolskim, Krakowie, Wrocławiu, Lipsku, Berlinie, Poznaniu i Wilnie. W 1921 r. został honorowym członkiem Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie. Często koncertował w Teatrze Narodowym w Warszawie, również w czasie uroczystości koronacyjnych Mikołaja I w kwietniu i maju 1929 r., co przyniosło efekt w postaci nominacji na pierwszego skrzypka dworu Królestwa Polskiego, zaś w 1831 r. – dworu carskiego. Nieprzerwanie również tworzy: koncerty fis-moll op. 14 i *Wojskowy (D-dur* op. 21), *Trio A-dur* op. 12, *Polonez-Fantazja E-dur*, liczne fantazje i wariacje na tematy operowe. W 1825 r. we Lwowie odbyła się premiera opery Karola Lipińskiego pt. *Kłótnia o wiatr*. Olejno powstają: *Brawurowe wariacje* op. 22, *III Koncert skrzypcowy E-moll* op. 24, fantazje na tematy z oper V. Belliniego, kaprysy op. 27 i 29, pieśń *Do Niemna* do słów A. Mickiewicza oraz muzyka do *Pieśni polskich i ruskich ludu galicyjskiego*. Ponadto ogłosił szczegółowy rozbiór opery K. Kurpińskiego *Zamek na Czorsztylinie*.

W latach 1834 ponownie koncertował wspólnie z Paganinim, a ich koncerty w Warszawie wywołały dyskusję, który z nich jest lepszym wirtuozem. Po koncertach w Wiedniu otrzymał tytuł honorowego obywatela tego miasta. Podczas półtorarocznej trasy koncertowej po Europie zachodniej, gdzie wybrał się wraz z rodziną, występował w miastach niemieckich, Londynie, Manchesterze oraz przybył do Paryża. Tutaj poróżnił się z Chopinem na gruncie występów dla polskiej emigracji, których wolał uniknąć mając na względzie planowane koncerty w Rosji.

W 1839 r. Karol Lipiński osiadł w Dreźnie, gdzie przyjął stanowisko nadwornego kapelmistrza dworu saskiego oraz koncertmistrza orkiestry operowej, które to funkcje pełnił przez ponad 20 lat. Założył też i prowadził kwartet smyczkowy organizując tzw. Quartett-Akademien. Współpracował z najwybitniejszymi muzykami epoki: F. Listem, H. Berliozem, R. Wagnerem, R. Schumannem. Za zasługi dla saskiego dworu królewskiego został odznaczony rycerskim orderem księcia Alberta. W Dreźnie skomponował swoje ostatnie utwory: fantazje z oper G. Meyerbeera, V. Belliniego, G. Verdiego i A. Stefaniego, *IV Koncert skrzypcowy A-moll* op. 32 i muzykę do zbioru poezji Tymka Paddury *Ukrainki s nutoju*. Prowadził ożywioną działalność pedagogiczną i kształcił wielu młodych skrzypków odznaczających się talentem muzycznym, np. H. Wieniawskiego i J. Joachima.

W 1861 r. przeszedł na emeryturę i z pensją w wysokości 1000 talarów (50% dotychczasowej gaży, która stawiała go w rzędzie najlepiej opłacanych muzyków epoki) osiadł w majątku Urlów koło Lwowa. Założył jeszcze szkołę gry na skrzyp-

cach dla utalentowanych dzieci chłopskich, jednak postępująca astma nie pozwoliła na kontynuowanie dzieła. Zmarł 16 XII tego samego roku w Urłowie i został pochowany na tamtejszym cmentarzu.

Karol Lipiński w swej twórczości nawiązywał do nurtu klasycznego gry na skrzypcach, który charakteryzował się wysuwaniem na pierwszy plan wielkiego, pełnego tonu. Doskonale opanowanie techniki sprawiało, że jego występy odznaczały się całkowitą indywidualnością. Utwory Karola Lipińskiego wydawały najznakomitsze wydawnictwa muzyczne całej Europy, choć po śmierci kompozytora, mimo towarzyszącej mu sławy i uznania jakim się cieszył, zostały zapomniane. Stanowią one wyraz stylistycznych tendencji epoki romantyzmu, są bardzo emocjonalne, a jej źródła tkwią w polskiej muzyce ludowej.

Żoną Karola Lipińskiego była lwowianka Regina Garbaczyńska, z którą miał ośmioro dzieci. Syn muzyka, Gustaw, spełniając wolę ojca stworzył Fundację im. Karola i Reginy Lipińskich dla utalentowanych polskich skrzypków, która istniała do wybuchu I wojny światowej. Od 1984 r. w Radzynie Podlaskim corocznie organizowane są *Dni Karola Lipińskiego*, których organizacją zajmuje się Radzyńskie Towarzystwo Muzyczne im. Karola Lipińskiego.

BIBLIOGRAFIA:

Portret A. Reichana (olej, 1835-37), [w] D. Szelest, *Lwowska Galeria Obrazów, malarstwo polskie*, Warszawa 1990; *PSB*, 29/1 z. 120, s. 393-395; Biblioteka Jagiellońska, rkp. 5322, Materiały L. Petera dotyczące życiorysu Feliksa Lipińskiego; M. Demska-Trębacz, *Muzyka rodzima i europejska – Karol Lipiński*, Lublin 2003 (maszynopis); *Encyklopedia Muzyczna*, Kraków 1997; E. Grabkowski, R. Połczyński, Henryk Wieniawski, Poznań 2001; W. Grigorjew, *Młodzieńcza twórczość Lipińskiego*, [w] *Z dziejów muzyki polskiej*, t. 14, Bydgoszcz 1969; S. Jarmuł, *Karol Lipiński – skrzypek, wirtuoz, z pochodzenia radzynie*, „Grot. Radzyński magazyn społeczno-kulturalny”, nr 10/2000, s. 18-19; idem, *Radzyń Podlaski 530 lat*, Radzyń Podlaski 1999; H. John, *Działalność Karola Lipińskiego w latach 1839-1849 w Dreźnie. Dokumentacja na podstawie źródeł archiwalnych*, „Zeszyt Naukowy Akademii Muzycznej we Wrocławiu” (dalej: „Zeszyt Naukowy”), nr 51/1990; J. Kolbuszewski, *Uwagi o geografii kultury polskiej czasów Karola Lipińskiego*, „Zeszyt Naukowy”, nr 51/1990; A. Kotyła, *20 lat Dni Karola Lipińskiego w Radzynie Podlaskim*, Radzyń Podlaski 2004; *Słownik Muzyków Polskich*, Kraków 1964; J. Powroźniak, *Karol Lipiński*, Kraków 1970; J. W. Reiss, *Skrzypce i skrzypkowie*, Kraków 1955; P. Świerc, *Spotkania Karola Lipińskiego z innymi skrzypkami-wirtuozami*, „Zeszyt Naukowy”, nr 51/1990; M. Zduniak, *Wrocławskie koncerty Karola Lipińskiego*, „Zeszyt Naukowy”, nr 43/1987.